

تقدیم به:

آستان مقدس صدیقہ کبریٰ حضرت زہرا ع.ا.س.

عصرِ حیرت

محمود مطہری نیا

www.Ketab.ir

عصر حیرت

نویسنده: محمود مطهری نیا
ناشر: انتشارات کتاب جمکران
طرح جلد: هادی معزی
ویراستار: فاطمه اکبری
چاپ: دوم، زمستان ۱۳۹۸
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
چاپخانه: چاپ پاسدار اسلام
پخش: کتاب جمکران؛ ۰۹۱۲۱۵۱۸۱۴۹

مطهری نیا، محمود، ۱۳۵۹-
عصر حیرت / محمود مطهری نیا.
قم: کتاب جمکران، ۱۳۹۶.
۹-500-973-964-978

فیبا
کتابنامه.
محمد بن حسن رضی الله عنه، امام دوازدهم، ۲۵۵ ق. -- غیبت
محمد بن حسن رضی الله عنه، امام دوازدهم، ۲۵۵ ق. -- نیابت
مهدویت
مهدویت -- انتظار
BP۲۲۴/۴/م۵۶۱۵ع۶۱۳۹۶
۲۹۷/۴۶۲
۴۷۸۰۱۳۹

سرشناسه:
عنوان و نام پدیدآور:
مشخصات نشر:
شابک:
وضعیت فهرست نویسی:
یادداشت:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
رده بندی کنگره:
رده بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:



ketabejamkaran.ir
@ketabejamkaran
t.me/ketabejamkaran

قم، مسجد مقدس جمکران ۲۵۳۷۵۲۳۲۰
سامانه پیام کوتاه: ۰۱۰۰۲۵۳۷۵۲۳۲۰
سندوق پستی: قم ۶۱۷



فهرست

۱۵	مقدمه
	فصل اول: چرایی و چگونگی حیرت شیعیان در دوره غیبت امام زمان <small>عجل الله تعالی فرجه التشریف</small> / ۲۱
۲۴	پیشینه عصر حیرت
۲۸	پیشینه حیرت در زمان امامان <small>علیهم السلام</small> قبل از امام مهدی <small>عجل الله تعالی فرجه التشریف</small>
۳۳	عصر حیرت نخست و دوم
۳۷	پراکندگی جمعیتی شیعیان در این دوره
۳۹	سرچشمه و گستره حیرت
۳۹	آسیب دیدگان حیرت
۴۰	حیرت و روایات اثنی عشر و حجت مستمرزمین
۴۲	پیشگویی‌ها درباره حیرت
۴۵	مراتب حیرت
	فصل دوم: دوره عباسیان و تمهید امامان معصوم <small>علیهم السلام</small> برای ورود به عصر حیرت / ۴۷
۴۹	مقدمه
۵۵	جایگاه اجتماعی مردم در دوره دوم عباسی
۵۷	جایگاه فکری جامعه در دوره دوم عباسی
۵۸	مهم‌ترین فرقه‌های فعال در این دوره
۵۹	الف. خوارج
۵۹	ب. غلات

- ۶۰ ج. فرقه‌های دیگر
- ۶۱ شرایط و وضعیت امامان شیعه علیهم‌السلام در عهد عباسی
- ۶۴ مشکلات شیعیان در این دوره
- ۶۴ الف. ارتباط حداقل با امام
- ۶۵ ب. فشار
- ۶۵ ج. اخراج از مقام‌ها
- ۶۶ د. گرفتن امکانات اقتصادی
- ۶۶ اقدامات امامان معصوم علیهم‌السلام در دوره دوم عباسی
- ۶۶ الف. تبیین معارف ناب اسلامی و قرآنی
- ۶۸ ب. پاسخگویی به شبهات
- ۷۰ ج. حضور با صلابت و اقتدار در مناظره‌های علمی با بزرگان ادیان و مذاهب
- ۷۱ د. برخورد محکم و قاطع با جریان‌های انحرافی (علمی و عملی)
- ۷۳ هـ. نفوذ دادن یاران در ساختار حکومت برای کاهش فشارها
- ۷۳ و. حمایت محدود و غیر مستقیم از برخی قیام‌های ضد حاکمیت
- ۷۴ ز. تقویت ارتباطات غیر مستقیم با یاران با استفاده بهینه و بیشینه از سازمان وکالت
- ۷۶ ح. آماده کردن شیعیان برای ورود به دوره غیبت (عملی و نظری)
- ۷۸ امامین عسکریین علیهم‌السلام و زمینه‌سازی برای ورود به عصر حیرت
- ۷۸ الف. انتخاب و شناسایی همسر امام عسکری علیه‌السلام
- ۸۴ ب. تربیت جانشین موقت و ظاهری برای ایام حیرت
- ۹۰ ج. فراهم کردن امنیت کافی برای ولادت امام عصر علیه‌السلام
- ۹۵ د. حفظ جان امام موعود علیه‌السلام هم‌زمان با اطلاع‌رسانی درباره ولادت ایشان
- ۹۹ هـ. کاهش ارتباط مستقیم با شیعه
- ۱۰۰ و. ساماندهی و تقویت سازمان و نهاد وکالت
- ۱۰۱ ز. معرفی جانشین و وارث موقت
- ۱۰۲ دوره‌های تاریخی حیات امام مهدی علیه‌السلام
- ۱۰۳ الف. نزد پدر (دوره نهان‌زیستی)
- ۱۰۴ ب. پس از پدر (غیبت تا ظهور)
- ۱۰۴ عصر غیبت
- ۱۰۹ عصر ظهور

فصل سوم: سازمان وکالت، تشکیلات زمینه‌ساز برای زیست شیعیان در عصر حیرت نخست / ۱۱۳

- ۱۱۶ تأسیس سازمان وکالت
- ۱۱۷ الف. شواهد تاریخی
- ۱۱۸ ب. شرایط تاریخی
- ۱۲۲ مراحل و دوره‌های فعالیت‌های سازمان وکالت
- ۱۲۲ الف. مرحله اول، آغاز و شکل‌گیری سازمان: تأسیس و گسترش آرام
- ۱۲۳ ب. مرحله دوم، انسجام و گسترش فعالیت سازمان
- ۱۲۴ ج. مرحله سوم ورود به عرصه زمینه‌سازی غیبت
- ۱۲۴ د. مرحله چهارم، اوج ظهور و بروز فعالیت‌ها
- ۱۲۴ هـ. مرحله پنجم، پایان فعالیت‌های ظاهری سازمان یا تجدید نظر در مأموریت‌ها و ساختار
- ۱۲۶ دلایل تشکیل سازمان وکالت و ادامه فعالیت آن تا پایان عصر غیبت
- ۱۲۶ الف. پراکندگی شیعیان در سرزمین‌های اسلامی و لزوم ارتباط میان رهبری و پیروان
- ۱۲۷ ب. فضای خفقان‌آمیز حکومت و لزوم حفظ شیعیان و مکتب به وسیله امام علیه السلام
- ۱۲۷ ج. آماده‌سازی شیعه برای ورود به عصر غیبت
- ۱۲۸ د. برطرف شدن بلا تکلیفی شیعه در ایام حبس امامان علیهم السلام و در عصر غیبت
- ۱۲۸ گستره جغرافیایی فعالیت سازمان وکالت
- ۱۲۹ وظایف و مسئولیت‌های سازمان وکالت
- ۱۲۹ الف. فعالیت‌های اجتماعی: مدیریت روابط میان ائمه علیهم السلام و شیعیان
- ۱۳۱ ب. فعالیت‌های علمی - فرهنگی
- ۱۳۱ ج. فعالیت‌های سیاسی
- ۱۳۲ د. فعالیت‌های اقتصادی - خدماتی
- ۱۳۲ ویژگی‌ها و شرایط لازم برای وکیلان ائمه علیهم السلام
- ۱۳۶ ساختار و شیوه‌های عملکرد سازمان وکالت
- ۱۳۶ الف. رهبری
- ۱۳۷ ب. وکیل ارشد یا سروکیل
- ۱۳۸ ج. نماینده‌های رابط میان وکلا
- ۱۳۸ توقیعات و نظام مکاتبات درون سازمان وکالت
- ۱۳۹ الف. تعداد توقیعات
- ۱۳۹ ب. تقسیم‌بندی توقیعات
- ۱۴۰ ۱. رازدانی و خبر دادن از امور پنهانی

۱۴۰. ۲. مسائل مربوط به غیبت امام
 ۱۴۰. ۳. پاسخ به مسائل اعتقادی
 ۱۴۱. ۴. اموال رسیده به امام
 ۱۴۱. ۵. تکذیب مدعیان
 ۱۴۱. برخی از مهم‌ترین وکیلان ائمه علیهم‌السلام
 ۱۴۳. گمراهی در سازمان وکالت
 ۱۴۵. استفاده نادرست از عناوین سازمان وکالت: بابت دروغین

فصل چهارم: گونه‌شناسی حیرت‌سازان (مدعیان) در عصر حیرت / ۱۴۹

۱۵۱. نگاهی کوتاه به برخی از مدعیان تاریخی
 ۱۵۴. مدعیان معاصر
 ۱۵۶. زمینه‌های ادعا
 ۱۵۶. الف. نجات‌باوری مهدوی
 ۱۵۶. ب. جهل و نادانی مردم
 ۱۵۶. ج. نابسامانی‌های اجتماعی و اقتصادی
 ۱۵۷. انگیزه‌های ادعا
 ۱۵۸. الف. ثروت‌طلبی
 ۱۵۹. ب. شهرت‌طلبی
 ۱۶۰. ج. مقام‌دوستی
 ۱۶۰. د. بحران اخلاقی - جنسی
 ۱۶۱. و. عقده‌های شخصیتی و کمبود محبت (محبوبیت‌طلبی)
 ۱۶۲. ه. مأموریت از شرق، غرب یا یهود
 ۱۶۲. ی. مأموریت و ترس از سوی جنیان
 ۱۶۲. سرچشمه ادعا
 ۱۶۳. الف. انسی (خود فرد و دیگرانسان‌ها)
 ۱۶۳. ب. جتی
 ۱۶۳. آثار مدعیان
 ۱۶۴. الف. شبهه‌پراکنی در جامعه (قلب و تحریف حقایق)
 ۱۶۴. ب. تغییر شاخص‌ها، جهت‌گیری و تضعیف باورهای قبول‌کننده
 ۱۶۵. ج. تضعیف باور بینندگان و اطرافیان سست ایمان

- ۱۶۵ د. تقلیل و تضعیف جبهه حق
- ۱۶۵ ه. زمینه‌ساز نفوذ، موفقیت و سلطه دشمنان جنی وانسی
- ۱۶۶ دلایل پذیرفته شدن مدعیان
- ۱۶۶ الف. جهل، بی‌اطلاعی، بی‌سوادی و خرافه‌گرایی
- ۱۶۶ ب. همسویی ادعاها با هواهای نفسانی مریدان
- ۱۶۷ ج. بحران‌های شخصی
- ۱۶۷ د. ضعف محتوایی، شخصیتی و غیره در تبلیغ مطالب دینی
- ۱۶۸ روش همراهی با مدعیان
- ۱۶۸ الف. شرکت در جلسات و پیگیری آثار
- ۱۶۸ ب. قبول ادعاها و توهمات
- ۱۶۸ ج. شرکت در مراسم آیینی بدعت‌آمیز
- ۱۶۹ د. توسل به مدعی
- ۱۶۹ ه. انجام گناهان
- ۱۶۹ و. خودفروشی
- ۱۷۰ ز. بی‌ناموسی و بی‌غیرتی
- ۱۷۰ ح. عبادت دینی: سجده

فصل پنجم: ابعاد و آثار حیرت در عصر غیبت / ۱۷۳

- ۱۷۵ مقدمه
- ۱۷۶ وارونگی در مفاهیم معروف و منکر مقدمه ظهور حیرت و بحران‌های آخرالزمان
- ۱۷۶ ترک امر به معروف و نهی از منکر در آخرالزمان
- ۱۷۷ ترویج امر به منکر و نهی از معروف در آخرالزمان
- ۱۷۸ تغییر در تعریف مصادیق معروف‌های ترک شده و منکرات رایج در آخرالزمان
- ۱۷۸ الف. وارونگی‌ها و بحران‌ها در عرصه حکومتی و سیاسی
- ۱۸۰ ب. وارونگی‌ها و بحران‌ها در عرصه دینی
- ۱۸۱ ج. وارونگی‌ها و انحرافات در عرصه اخلاق اجتماعی و فردی
- ۱۸۲ وارونگی‌ها و انحرافات در عرصه‌های امنیت اجتماعی و فردی
- ۱۸۴ مصادیق‌های معروف‌ها و منکرات وارونه شده در آخرالزمان
- ۱۸۴ الف. در عرصه دینی
- ۱۸۴ ب. در عرصه اخلاقی

- ۱۸۴ ج. در عرصه اجتماعی
- ۱۸۶ نشانه‌های ظهور و آسیب‌شناسی اعتقادی فرهنگی ساکنان عصر حیرت
- ۱۸۸ آسیب‌های عمومی مردم آخرالزمان
- ۱۸۹ الف. آسیب‌های مخصوص مردان آخرالزمان
- ۱۸۹ ب. آسیب‌های مخصوص زنان آخرالزمان
- ۱۹۰ ج. آسیب‌های مربوط به قشرهای گوناگون مردم آخرالزمان
- ۱۹۰ حاکمان و فرمانروایان
- ۱۹۱ دانشمندان و علمای جهان اسلام و رفتار مردم با آنان
- ۱۹۲ قاریان قرآن و عوام دیندار و شریعتمدار عبادت‌پیشه
- ۱۹۳ قاضیان
- ۱۹۳ مدیران و کارمندان نهادهای اجتماعی
- ۱۹۴ سرمایه‌داران و ثروتمندان و تعامل مردم با آنان
- ۱۹۴ کاسبان، فروشندگان و خریداران
- فصل ششم: ظهور امام عصر عجل‌الله‌تعالی‌فی‌الارض و پایان عصر حیرت / ۱۹۷
- ۱۹۹ مقدمه
- ۲۰۲ از ظهور تا قیامت
- ۲۰۲ ظهور اصغر
- ۲۰۳ آستانه ظهور (آغاز فعالیت‌های سفیانی و یمانی)
- ۲۰۳ ظهور محدود: صیحه تا شهادت نفس زکیه
- ۲۰۵ آغاز دعوت: شهادت نفس زکیه تا عاشورا
- ۲۰۶ ظهور اکبر: عاشورا
- ۲۰۶ عاشورا تا ربیع‌الأول سال اول ظهور
- ۲۰۸ بازگشت مسیح و پایان بخشیدن به جریان سفیانی
- ۲۰۸ جنگ با یهود و سلطه بر خاور میانه
- ۲۰۹ دعوت جهانی
- ۲۰۹ نبرد اول با اهل کتاب و غربیان تا صلح با غرب
- ۲۱۰ نبرد دوم با غرب و شکست آنان
- ۲۱۱ شورش دجال و کشته شدن
- ۲۱۱ نبرد با یاجوج و ماجوج

۲۱۱	نبرد با ابلیس و مرگ او
۲۱۲	حکومت جهانی
۲۱۳	وفات مسیح
۲۱۳	وفات امام عصر <small>عجل الله تعالی فرجه الشریف</small>
۲۱۳	رجعت
۲۱۴	مقدمات قیامت
پیوست‌ها/ ۲۱۷	
۲۱۹	پیوست اول: دلایل اثبات ولادت
۲۱۹	حدیث
۲۱۹	اخبار عام
۲۲۰	اخبار مربوط به دوازده خلیفه
۲۲۳	مهدی <small>عجل الله تعالی فرجه الشریف</small> دوازدهمین خلیفه و فرزند امام حسن عسکری <small>علیه السلام</small>
۲۲۵	اخبار دلالت‌کننده بر خالی‌نماندن زمین از اهل بیت <small>علیهم السلام</small> ، امام و حجت
۲۲۵	اخبار خاص
۲۲۶	اخبار اصل و نسب
۲۲۶	اخبار نشانه‌های دیگر
۲۲۹	۱-۲. تاریخی
۲۳۰	دلایل عقلی اثبات ولادت امام عصر <small>عجل الله تعالی فرجه الشریف</small>
۲۳۱	برهان خلف
۲۳۱	مقدمات
۲۳۱	همراهی اهل بیت پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> با قرآن تا قیامت
۲۳۲	خالی‌نماندن زمین از حجت الهی
۲۳۲	تعداد مشخص خلفای پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> پس از ایشان
۲۳۲	شهادت امام حسن عسکری <small>علیه السلام</small> از مسلمات تاریخ
۲۳۲	بررسی
۲۳۳	نتیجه
۲۳۳	برهان سبر و تقسیم (روش تردید)
۲۳۳	مقدمات
۲۳۴	ضرورت وجود امام

- ۲۳۵ صفات امام
- ۲۳۵ اصل خارج نبودن حق از امت اسلامی
- ۲۳۶ بررسی
- ۲۳۶ فرقه‌های اهل سنت
- ۲۳۷ فرقه‌های تشیع
- ۲۳۸ پیش از امام رضا علیه السلام
- ۲۳۹ پس از امام حسن عسکری علیه السلام
- ۲۴۱ نکات قابل توجه
- ۲۴۲ نتیجه
- ۲۴۳ ماجرای ولادت
- ۲۴۶ پیوست دوم: دعا‌های درمانگر حیرت
- ۲۴۶ الف. دعای غریق
- ۲۴۷ ب. دعای معرفت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف
- ۲۴۸ ج. دعا در غیبت
- ۲۵۶ پیوست سوم: فتنه‌سازان برای جمهوری اسلامی ایران
- ۲۵۷ معنای فتنه
- ۲۶۱ برکات بروز فتنه‌ها در جامعه
- ۲۶۲ گونه‌شناسی فتنه‌سازان در جمهوری اسلامی ایران
- ۲۶۲ ابلیس با جنود جنی و انسی ضد ولایت
- ۲۶۳ جریان‌های فکری - عقیدتی یهود
- ۲۶۴ مسیحیت کاتولیک
- ۲۶۵ پروتستان با تأکید بر مسیحیت صهیونیستی
- ۲۶۵ اسلام آمریکایی
- ۲۶۵ فرقه‌های نوظهور جهانی
- ۲۶۶ فرقه‌های ضد دینی شیطان‌پرستی و فرق و تقریرات گوناگون آن
- ۲۶۶ فرقه‌های شبه عرفانی
- ۲۶۶ جریان‌ها و نهادهای وابسته در جهان
- ۲۶۷ جریان‌های سیاسی - نظامی
- ۲۶۸ مشکلات در جبهه خودی
- ۲۶۸ تقوا و اطاعت؛ راه رهایی از فتنه‌های آخرالزمان

۲۶۹	موانع به دست آوردن بصیرت
۲۷۰	دل بستگی به دنیا
۲۷۰	گرفتار شدن به شهوت‌ها و لذت‌ها
۲۷۱	راه‌های عملی به دست آوردن بصیرت
۲۷۱	شناخت حقیقت ولایت و ولی امر زمانه خود
۲۷۱	داشتن فکرواندیشه و تجزیه تحلیل مسائل
۲۷۲	دوران‌دیشی در امور
۲۷۲	پیروی از عالمان وارسته
۲۷۲	رعایت ایمان و تقوای الهی
۲۷۳	عبرت گرفتن از مسائل گوناگون
۲۷۳	ذکر و یاد الهی
۲۷۳	پیمودن راه اهل بصیرت
۲۷۴	بایسته‌های دولت جمهوری اسلامی در جایگاه دولت زمینه‌ساز
	کتابنامه/ ۲۷۷
۲۸۷	پایان‌نامه
۲۸۷	مقالات

مقدمه

مقوله مهدویت که از مهم‌ترین مطالب دینی و اسلامی به شمار می‌آید، عمری به قدمت تاریخ زندگی انسان دارد. از همان زمان که حضرت آدم علیه السلام هبوط کرد، فرزندان او درباره مهدویت از او سؤال کردند. موضوع بشارت‌ها درباره ظهور منجی آخرالزمان و انتظاری که به دنبال آن تعریف می‌شود، به راحتی در متون، آیین‌ها و مناسک ادیان، مذاهب‌ها و ملت‌های گوناگون جهان تا به امروز قابل پیگیری است. نتایج زیبا و شگفتی‌آور پژوهش در این باره، آنجا خودنمایی می‌کند که این مطالعه حالت تطبیقی و مقایسه‌ای بیابد و این مطالب در کنار هم قرار گیرد. آنچه از این بررسی به دست می‌آید، گویای این نکته است که همه انسان‌ها در انتظار شخصی واحد هستند و با نام‌ها و عنوان‌های گوناگون از آرزوی دیرینه خود یاد می‌کنند.^۱

یکی دیگر از نتایج قابل توجه پس از مطالعه آثار موجود این است که هر چه به ظهور یا به بیان دقیق‌تر، به ولادت منجی موعود نزدیک‌تر می‌شویم، فرستادگان آسمانی بیشتر به این موضوع پرداخته‌اند و بیشترین روایات در این باره را می‌توان در منابع اسلامی یافت. بیش از شش هزار روایت درباره موضوعات گوناگونی

۱. رک. سید اسدالله هاشمی شهیدی، ظهور حضرت مهدی علیه السلام از دیدگاه ادیان، مذاهب و ملل جهان، فصل نهم.

که با مهدویت ارتباط پیدا می‌کنند (مانند بشارت‌ها به ولادت امام عصر عجل الله تعالی فرجه الیک، نشانه‌های ظهور، رجعت و غیره) حجم گسترده‌ای را به خود اختصاص داده است؛ چنانچه به تعبیر برخی از محققان، حتی درباره نماز که مهم‌ترین فروع و ستون دین است و مبنای پذیرش همه رفتارها و اعمال عبادی به شمار می‌آید، به این اندازه روایت در منابع اسلامی نقل نشده است. از جمع‌بندی مجموعه این شش هزار روایت می‌توان به حدود دو هزار نشانه ظهور دست یافت. این نشانه‌ها آن چنان به بیان حوادث پیش روی جهان و به خصوص، جامعه اسلامی می‌پردازد که گویا امامان معصومی که درباره مهدویت سخن گفته‌اند، خود نیز در همان زمان زندگی کرده‌اند. هر چه در طول تاریخ پیش‌تر رفته‌ایم، بر حقیقت و صدق آنها افزوده‌تر گشته و علم ایشان بر آینده و حوادث پیش‌رو آشکارتر و مسلم‌تر شده است.

وجه مشترک و جدی همه ادیان، مذاهب‌ها و ملت‌های دنیا در توصیف منجی آخرالزمان، اشاره به عدالت‌گستری و ظلم‌ستیزی او است که می‌آید تا بنای همه ستم‌ها را در جهان ریشه‌کن و عدالت را جایگزین آن کند. اوج این تأکید را می‌توان در بیانات رسول خدا صلی الله علیه و آله یافت که اگر فقط یک روز از عمر جهان باقی مانده باشد، خداوند بلندمرتبه آن روز را چنان طولانی خواهد کرد که این واقعه مبارک و میمون رخ دهد. آشکار است که این بشارت، شادی‌بخش همه مظلومان و مستضعفانی است که این پیام را دریافت کرده‌اند و برهم‌زننده خواب و آرامش ظالمانی است که آمدن منجی را پایان تمام ظلم‌ها و فسادهای خود می‌بینند. انبیاء، اولیاء، اوصیاء و امامان معصوم علیهم‌السلام تا پیش از امام عسکری علیه‌السلام فقط یک وظیفه بر عهده داشتند و آن، تبیین مهدویت و برافراشته نگاه داشتن پرچم انتظار و امید به آمدن منجی آخرالزمان بود.

چنانچه گفته شد، پس از بعثت رسول خدا صلی الله علیه و آله تعداد چشمگیری از روایت‌های

بیان شده توسط ایشان به موضوع آخرالزمان اختصاص یافته است. از سوی دیگر، تعداد قابل توجهی از منابع را می‌توان یافت که پیش از ولادت امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف یا هم‌زمان با آن نوشته شده و از مطالب مربوط به ایشان خبر می‌دهند. جالب آنکه، پیش از میلاد امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف، اخبار مربوط به غیبت به نقل از رسول اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام ثبت و با گذشت زمان، کتاب‌های فراوانی درباره غیبت ایشان تألیف می‌شد.^۱

با توجه به این مطالب و روایات به خوبی می‌توان تلاش امامان معصوم علیهم السلام را درباره زمینه‌سازی اصل مهدویت، ولادت امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف و غیبت ایشان فهمید. مجموعه روایات شش هزارگانه مهدوی در برگیرنده همه آن چیزی است که شیعه در سال‌های غیبت صغری و کبری به آن نیازمند می‌شده است، مانند معرفی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف از نظر حسب و نسب و ویژگی‌های جسمی و شخصیتی، غیبت قطعی و ناگزیر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در دو مقطع کوتاه و بلند، نشانه‌های ظهور، طول عمر، اتفاقات دوره ظهور و غیره.^۲ البته نهاد وکالت نقش کامل‌کننده بیانات و احادیث

۱. از آن جمله می‌توان به آثار این نویسندگان اشاره کرد:

- علی بن حسن بن محمد طائی طاطری: یکی از اصحاب امام کاظم علیه السلام که فقیه موثقی بوده و کتابی درباره غیبت نوشته است.

- علی بن اعرج کوفی و ابرهیم بن صالح انماطی کوفی: این دو نفر نیز از اصحاب امام کاظم علیه السلام بوده‌اند و کتاب‌هایی درباره غیبت نوشته‌اند.

- حسن بن علی بن ابی حمزه: از معاصران امام رضا علیه السلام بود و کتابی درباره غیبت نوشته است.

- عباس بن هشام ناشری اسدی: مرد گران‌مایه و موثقی از اصحاب امام رضا علیه السلام بود که در سال ۲۲۰ هـ ق از دنیا رفت و پیش از وفات کتابی درباره غیبت نوشت.

- فضل بن شاذان نیشابوری: از فقیهان و متکلمان ممتاز شیعه که کتابی در احوال امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و غیبت ایشان نوشته است.

در اینجا ناگزیر به همین مقدار بسنده می‌شود و علاقه‌مندان می‌توانند به منابعی مراجعه کنند که به طور جداگانه به این موضوع پرداخته‌اند. برای نمونه، رک. ابراهیم، امینی، «تاریخ نگارش در موضوع غیبت»، ماهنامه موعود، ش ۱۵، مرداد و شهریور ۱۳۷۸ و ش ۱۶، مهر و آبان ۱۳۷۸.

۲. رک. عبدالهادی، مسعودی، «زمینه‌سازی معصومان برای پذیرش غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف»، حدیث اندیشه، ش ۷.

را ایفا می‌کرد که در جای خود باید به طور مفصل از آن سخن گفت.^۱ اما با وجود همه این اقدامات و تمهیدات، باز هم شیعه با آغاز غیبت به بحران حیرت دچار شد.

عصر نخست حیرت در اصطلاح به دوره‌ای گفته می‌شود که شیعیان برای اولین بار غیبت امام عجل‌الله‌تعالی ورحمه‌الله‌شریف را درک کردند و به دنبال آن، با وجود روایات امامان معصوم علیهم‌السلام باز هم به حیرت و آشفتگی دچار شدند. سرآغاز این دوره را ولادت، امامت یا ابتدای غیبت کبرای امام عجل‌الله‌تعالی ورحمه‌الله‌شریف دانسته‌اند. هر چند با زحمات بی‌دریغ محدثان و متکلمان اثناعشری، شیعیان نجات پیدا کردند؛ اما تا پیش از به ثمر نشستن زحمات این بزرگان، به دلایل بسیاری، مانند شرایط عصری، ناآگاهی مردم، قتل راویان شیعه و غیره به چند دسته جداگانه تقسیم شدند و وحدت خود را از دست دادند.

دوره دوم حیرت نیز در سال‌های پایانی غیبت و آستانه ظهور قرار دارد که این بار نیز خاطرات تلخ دو دهه نخست با شدت و گستردگی بیشتری در آن رخ می‌نماید. البته در قرن‌های میانی این مقطع که از آن با عنوان دوره غیبت امام عجل‌الله‌تعالی ورحمه‌الله‌شریف یاد می‌شود، این سرگردانی و حیرت با شیب بسیار ملایمی وجود داشته است و برخی از شیعیان و حتی بزرگان در بعضی ابعاد و عرصه‌های محدود از آن آسیب دیده‌اند. موضوعات قابل طرح درباره غیبت امام زمان عجل‌الله‌تعالی ورحمه‌الله‌شریف عبارت است از: ثابت کردن غیبت، محکم کردن آن ویژگی‌های عصر غیبت و فرجام آن، ارتباط با امام عصر در زمان غیبت و وظایف ما در این زمان که هر کدام از آنها به گونه‌ای با موضوع حیرت در سه علم کلام، تاریخ و حدیث رابطه پیدا می‌کنند. اثرپیش رو پژوهشی میان‌رشته‌ای و با استفاده از منابع تاریخی و حدیثی است و چندان به موضوعات و رویکردهای کلامی نمی‌پردازد.

این پژوهش در آغاز به سفارش یکی از مؤسسه‌های معروف پژوهشی کشور بود

۱. در این باره مقاله دیگری در همین مجموعه مقالات آمده است.

و در قالب مجموعه ۴-۵ مقاله از استادان تاریخ ارائه شد. متأسفانه این تجربه چندان موفق نبود و در ادامه با تغییراتی که در مدیریت آن به وجود آمد، در عمل از دستور خارج شد. با پیگیری‌های بعدی، نگارش این اثر دوباره از سر گرفته شد. سرانجام این پژوهش به شکل کتاب کوچکی تعریف شد و در نوبت چاپ قرار گرفت که آن قالب خلاصه نیز چندان مطلوب و جامع نبود و با وجود این، مسئولان مجموعه، اصرار بنده را درباره انصراف از انتشار اثر نپذیرفتند؛ از این رو، ناگزیر علاوه بر آن کتابچه، کتاب دومی نیز نگارش یافت که اکنون پیش روی شما قرار دارد. بخش‌هایی از کتاب حاضر که کمتر از نیمی از همه کتاب را در برمی‌گیرد، بسیار به آن کتابچه شباهت دارد؛ اما بقیه مطالب در آن کتابچه وجود ندارد و خواننده می‌تواند با مطالعه این اثر از موضوعات تازه‌ای بهره‌مند شود.

ترتیب فصل‌بندی کتاب به ترتیب زیر است:

در فصل اول، پس از نگاهی خلاصه به تألیف‌های موجود عصر حیرت، پیشینه حیرت شیعیان در دوره امامان پیش از امام زمان عجل‌الله‌تعالی‌و فرج‌الله‌شریف بیان شده است. سپس پراکندگی شیعیان در آغاز دوره غیبت کبری، سرچشمه آسیب‌پذیری، پیش‌گویی‌های بازدارنده از حیرت، ابعاد و مراتب حیرت، عنوان‌های دیگر این فصل است.

فصل دوم، به طور مفصل درباره وضعیت فکری، سیاسی، اجتماعی مردم در دوره عباسیان سخن می‌گوید و علاوه بر بیان شرایط امامان عجل‌الله‌تعالی‌و فرج‌الله‌شریف و مشکلات شیعیان در این دوره، اقدامات امامین عسکریین عجل‌الله‌تعالی‌و فرج‌الله‌شریف برای زمینه‌سازی پیش از ورود به عصر حیرت بررسی شده است. پایان‌بخش این فصل نیز تبیین دوره‌های گوناگون زندگی امام زمان عجل‌الله‌تعالی‌و فرج‌الله‌شریف است.

در فصل سوم، تاریخچه، جغرافیا، مراحل و دوره‌های فعالیت سازمان وکالت در کنار وظایف و مأموریت‌های وکیلان و برخی مطالب مرتبط با آن، مانند موضوع توقیعات بررسی می‌شود.

در فصل چهارم، به موضوع مدعیان معنویت و مهدویت از جهت حیرت‌سازی آنان می‌پردازد و پس از اشاره کوتاهی به برخی مدعیان در دوره‌های پیش از ادعاکنندگان معاصر از نظر زمینه‌ها، انگیزه‌ها، سرچشمه، میزان و گونه‌های اثربخشی، دلایل پذیرش ادعا و در پایان، روش همراهی مدعیان بیان شده است. در فصل پنجم، ابعاد و آثار حیرت بر مردم در عصر غیبت بررسی می‌شود و با توجه به اهمیت و اثر امر به معروف و نهی از منکر به نتیجه و آثار منفی ترک این دو فریضه می‌پردازد، سپس این آثار بر اساس روایت‌های موجود، در قشرهای گوناگون جامعه دسته‌بندی و ارائه می‌شود.

در فصل ششم، با در نظر گرفتن اینکه به لطف الهی، حیرت برآمده از غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف با ظهور ایشان پایان خواهد یافت، برای نخستین بار و به استناد قرآن کریم و روایات، مقاطع گوناگون و نقاط عطف پس از ظهور تا قیامت فهرست‌بندی شده است.

سرانجام در بخش پایانی اثر که با عنوان ضمائمه ارائه شده، ابتدا با استفاده از پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد یکی از دانشجویان از سه دیدگاه عقلی، تاریخی و حدیثی به اثبات ولادت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف پرداخته و ماجرای آن شرح داده می‌شود. سپس در پایان، تعدادی از دعاهایی بیان می‌شود که به دستور ائمه علیهم السلام باید در عصر غیبت و حیرت به طور پیوسته خوانده شوند. به امید آنکه طبع لطیف مولا را بیاراید.

محمود مطهری نیا

عضو هیئت علمی گروه معارف اسلامی دانشگاه علوم پزشکی تهران